

Lastevanemaile.

Eesti keele õpetamine täiskasvanuile.

"Lastevanemate nurgas" oleme senini käsitlenud eesti keele õpetamist peamiselt noortele hällist alates kuni täisikka jõudmiseni. Aeg on aga nüüd nii kaugele jõudnud, et on tekkinud vajadus meie lastevanemate ja üldse täiskasvanute oma eesti keele oskuse tõstmiseks ja laiendamiseks. Aastate kulgedes see hakkab kujunema tõsiseks probleemiks ja me tahamegi nüüd alanud uue õppeaasta puhul selle esimesena esile tõsta.

Meie lastevanemate foorumil esineb praegu veel vähesel määral neid, kes on küll kodumaal sündinud, kuid saabusid võõrsile üsna noortena. Nüüd on seetõttu lastevanemate foorumil saavutanud rõhuva ülekaalu need, kes on sündinud juba võõrsil. Seda näeme ka kõikjal eesti koolides ja suvekodudes üle maailma.

Meie praegused lastevanemad - ka kodumaal sündinud - on eesti keele õpetust saanud peale kodude peamiselt täienduskoolides keskmiselt kuue aasta kestel. Täielikumat õpetust eesti keeles on osa lastevanemaid saanud Stockholmi Eesti Algkoolis ja Gümnaasiumis - Göteborgi Eesti Kooli lõpetanud hakkavad alles nüüd ka lastevanemate austavasse seisusse jõudma. Viimase viieteistkahekümne aasta jooksul on mõnel maal kohati eesti keele õpetuse saamise võimalused meie noortele laienenud ülikoolide, gümnaasiumide, täienduskeskkoolide, pikendatud õppeajaga eesti koolide ja kodukeele õpetuse raamides. Nendest mõnel määral sporadilistest õpetusallikaist saadav mõju ei ole veel senini jõudnud domineerima lastevanemate foorumil.

Eesti rahvusliku kasvatuse olulisemaid komponente on tihe koostöö kooli ja kodu vahel. Vajaliku koostöö raamidesse kuuluvad esi- ja keskkooli eesti keele õpetamisse liidetud peatükid sõnavara, keeleõpetuse ja õigekirjutuse alalt. Soovitud koostöö on eriti siis tulemusrikas, kui lapse koolieale on eelnenud järjekindel eesti keele õpetus ka eelkoolieas hällist alates. Sel puhul on ilmnunud, et peale hea tahte ja valmisoleku on lapsevanemal veel tarvis tunda ka eesti keelt, mis on kõrgemal tema kodusest eluringist.

Kogemused ja tähelepanekud on aga näidanud, et suure osa meie lastevanemate eesti keele oskus piirdub tema kunagises koduses eluringis ja täienduskoolis saadud tasemega. See on aga palju-

del juba enne nende täisikka jõudmist pahatihti tugevasti tuhmunud. Ärgem unustagem ka veel tõsiasja, et üsna rohkesti kasvab üles meie rahvast ilma üheski eesti koolis käimata. Ka neid me tahame kord näha oma lastevanemate foorumil!

Kas ei tuleks siin midagi ette võtta?

Teadaolevalt ongi mõnel pool lastevanemad ise sporaadiliselt algatanud väiksemas ringis oma eesti keele oskuse uuendamist ja täiendamist. Nii on mõnes kohas laupäeviti ja pühapäeviti lapsi eesti kooli toonud vanemad laste õpitöö ajal ühiselt asunud " Väikese õigekeelsuse sõnaraamatu ", eriti selle sissejuhatava osa abil oma eesti keele oskust parandama ja ^{kõva}avardama. Mitmed peatükid selles ajendanud uurimist ja koguni peamurdmist, kevadeks aga saanud kõik eesti keeles palju targemaks, nagu nähtub ühest koolijuhataja kirjast.

Selline eesti keele õppimisviis - kui teist võimalust ei ole - väärrib tõsist tähelepanu ja järeletegemist. Oma ringreisidel olen ma võinud mitmel pool koolides näha lapsevanemaid, kes niisama istudes, kohvi rüüü Bates, mõeajakirja sirvides, lehte lugedes või tuttavaga juttu vesteldes kärsitult ootavad mitu tundi koolilõppu. Kas ei võiks neid ootetunde natuke kasulikumalt veeta ?

Aga küsimuses ei ole mitte ainult eesti keele või selle üksikute osade vähene tundmine. Me ei tohi ka unustada, et praegune eesti keel ei ole enam see, mis ta oli aastal 1940. Nagu kõik keeled muutuvad ja arenevad vähehaaval, nii on ka eesti keel viimase 40 aasta jooksul edasi arenenud ja muutunud. Ka võõrsil tuleb meil kursis olla eesti keeles toimunud ja järjest toimuva arenguga.

Lundi Eesti Maja Klubis allakirjutanu poolt 28. märtsil k.a. peetud ettekandele järgnesid elavad läbirääkimised, kus pike-malt võttis sõna ka kirjanik Bernard Kangro, kes muu hulgas eriliselt esile tõstis tungiva vajaduse eesti keele kaugõppekursuse korraldamiseks. Nagu Rootsi ja ka teiste maade kogemused kaugõppekursuste korraldamisel näitavad, on sel teel võimalik õppe- ja õpitööd painduvalt teostada - samaaegselt nii edasijõudnuile kui vähemedasijõudnuile. Niisamuti on kaugõppekursusel võimalik eraldi välja tõsta ja selgitada neid keeleküsimusi, mis on tarvilikud meie rahvale võõrsil eri maadel ja eri rahvaste keskel elades oma eesti keele oskuse säilitamiseks.

"Õpime eesti keelt".

Nii kõlab Austraalias Sydney Eesti Täienduskooli väljaandel ja N.S.W. osariigi haridusministeeriumi majanduslikul toetusel ilmunud eesti keele õpiku tiitel. Selle koostamisel on kaastagevad olnud tervelt 13 isikut, kes on ühel või teisel viisil aktiivses tegevuses sealse eesti rahvusliku kasvatuses tööväljal. Neile lisaks veel kolm illustreerijat.

Nim. õpik on mõeldud abivahendiks inglise keele abil ja õpetaja või lapsevanema juhendusel eesti keele algõpetuse andmiseks 5-8-aastastele lastele. Õpik algab eesti keele tähestiku tutvustamisega ja lõpeb jõuludega Austraalias ja Eestis. Seega eeldub selle kasutamine nii inglise kui eesti keele lugemisoskuse omandamist. See on märkimisväärselt suur ja väga tähtis nõue.

Õpikus esitatud ja sobivalt illustreeritud sõnavara - proosas ja luules - on võetud peamiselt selleaaliste laste eluringist ja mõttemaailmast. Selles kajastuvad Austraaliale iseloomulikud eluviisid ja nähtused - muu hulgas näiteks tõsine hoiatus näljaste haikalade eest! Lõokene, ööbik ja kägu on Austraalias tundmatud. Niisamuti ei tunta seal kuuske. Seetõttu ei saa seal lastele esitada tuntud jutte ja laule säravast jõulukuusest. Selleks peab seal kasutama muid puid. Jõulud Austraalias aasta palavamal ajal, mistõttu oleks seal lastele ka arusaamatu "jõulukirikusse saaniga sahinale sõit". Aga jõule pühitsetakse sealgi ikkagi üldiselt eesti viisil.

Aga nüüd me peame eesti keelt õpetama ülemaailmses ulatuses - Lääne-mere randadelt Austraaliani. Umbkeelseid eesti päritoluga lapsi on kasvamas mitte ainult segaabielludes, vaid koguni ka kodudes, kus mõlemad vanemad on eestlased. Meie eesmärgiks väljaspool kodumaad aga on kakskeelne eesti rahvas, sest kakskeelsus on see, mis meid päästab ja säilitab võõrsil. Ärgem unustagem ka, et ilma eesti keeleta ei ole eestlust, ka mitte väliseestlust!

Paljud lapsevanemad - eriti segaabielludes ja sügaval võõra rahva keskel - ei ole võimelised oma lastele eesti keelt õpetama ilma vastava õppematerjalita, nagu näitavad tehtud tähelepanekud. Küll aga leidub siiski rohkesti head tahet - rohkem kui me teame arvata. Heale tahtele abiks ongi tarvis sobivat õppe- ja õpimaterjali.

NÜÜD on meie rahvusliku kasvatuses tööväljal võitlejaid Austraalias avaldanud hädavajaliku õpiku, mis on metoodiliselt kõigiti õnnestunud.

41

Aga nagu iga head asja, nii võib ka seda õpikut, - mis on esimene katse selle alal - , järgmises väljaandes veel paremini teha, sest me õpime ikka esijoones saadavaist kogemustest. On väga soovitatav, et "Õpime eesti keelt" leviks kõigile inglise keele aladele, kus leidub meie rahvast! Muidugi on täiesti mõeldav, et esimesele väljaandele järgneks varsti teine, mille abil saaks eesti keelt õpetada ja õppida veel suuremas ulatuses. Austraalia N.S.W. osariik annetas k.a. sügisel jälle 5.500 dollarit, mis seekord on mõeldud peamiselt keskkooliealistele vajaliku õppematerjali soetamiseks, näit. kassette eesti keele harjutustega. See annab lootusi toetuste saamise jätkumiseks.

Aga peale inglise keele alade leidub üsna rohkesti meie rahvast ka rootsi ja saksa keele aladel. Ka siin on taoline eesti keele algõpik kohati hädavajalik kasutamiseks meie koolides, lasteasutades, mänguringides, suvekodudes ja kodudes. See hõlbustaks suuresti eesti keele vajaliku algõpetuse teostamist. Kas ei ole mõeldav "Õpime eesti keelt" välja anda ka rootsi ja saksakeelses versioonis? Muidugi ühes vastavate kohenduste ja täiendustega, mis on tingitud teisest keskkonnast. Kas Õpperaamatufond ei võtaks selle rootsi- ja saksakeelse versiooni kirjastamise oma töökavasse? Aga kõigepealt peab laual olema trükivalmis käsikiri. Kes võtab/võtavad selle koostamise endale?

Midagi tuleb ka sellel alal teha!

Herman Rajamaa

Võõrkeelsete sõnade vasteid eesti keeles I

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis keeleteoimkonna soovitused

(ingl. = inglise, rts. = rootsi, sm. = soome, T = V. Tauli loodud sõna, VL = Võõrsõnade leksikon, ÕS = õigekeelsuse sõnaraamat)

ingl. to bant, rts. banta = (end) kõhnama, kõhnata (T); ingl. banting, rts. bantning = kõhnamine, rts. bantningskur = kõhnamiskuur (vrd. kõhnuma, kõhnetuma)

ingl. bestseller = menur (vrd. menuma = menu omama) (T), VL bestseller

rts. betänkande, sm. mietintö = arvamus

ingl. to camp, rts. kampa = telkima, telgin (T); ingl. camping, rts. kamping = (telk)laager, laagrielu, telgielu, telkimine

ingl. grape-fruit = kreep, kreebi (T), ÕS greipfruut

ingl. jet (plane) = jettlenmuk ehk jett, jeti, ÕS reaktiivlennuk

ingl. make-up = meik, meigi, to make up ("make-up'i tegema") = meikima, meigin

nylon = nüloon, ÕS nailon; vrd. raioon

rayon (kunstsiid) = raioon

rts. shoppingväska = paun, pauna

shorts = kaatsad ehk šortsid

ingl. sightseeing = saiding, saidingu (T); to go sight-seeing = saitima, saidin;
sightseer = saitur

ingl. tape-recorder, rts. bandspelare = magnefon, ÕS magnetofon; "lindile võtma" = lintima, lindin. (vrd. viltima = vildistama), ÕS (heli)lindistama

teak = tiik, tiigi, vrd. sm. tiikki

ingl. team (töörühm) = tiim, tiimi; team-work = ühistöö

rts. utredning, sm. selvitys, selvittely = selgitus

Võõrkeelsete sõnade vasteid eesti keeles II

Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis keeleteoimkonna soovitusel

(ingl. = inglise, mrd. = murdekeeles, rts. = rootsi, T = V. Tauli loodud sõna, VL = Võõrsõnade leksikon, ÕS = Õigekeelsuse sõnaraamat)

ingl. boyfriend = ÕS meessõber

ingl. cafeteria = kafeteeria ehk kiirsöökla (ÕS iseteenindussöökla)

ingl. computer = ÕS arvuti ehk arvutusmasin

ingl. endorsement = siirang, -u (T), VL indossament ehk siirmispealdis; to endorse = (vekslit) siirma, siiran, VL indosseerima; endorser = siirja ehk VL indossant

ingl. flap = (raamatu) (katte)hõlm, -a

rts. flygvärdinna, ingl. stewardess = lennunäitsik ehk -neitsik ehk (lennuki)stjuardess

ingl. girlfriend = ÕS naissõber

Hi-fi, ingl. high fidelity = helitruu (muusika reproduktsioon), lühendatult HT

ingl. play-back = taasmäng

ingl. shopping center = ärikeskus

rts. snabbköp = kiirkauplus (ÕS iseteeninduskauplus)

ingl. space flier = astronaut ehk kosmonaut

ingl. space rocket = kosmosrakett, ÕS kosmoserakett

ingl. trade-in (uue asja ostmisel loovutatud vana eseme arvel kaubahinnast mahaarvatud summa) kupsihind; kups = ostmisel loovutatud vana ese (vrd. mrd. kupsima = vahetamise teel kauplema)

ingl. trading stamp = menus ehk minev postmark

Eriti Ameerikas tarvitataivate inglise sõnade vasteid

buzzer = ÕS sumisti

duplex (kahe korteriga kahekordne elamu) = dupleks

shot (med.) = ÕS süst, -i

sponsor (TV) = sponsor